

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL GIOVANNI PITRUZZELLA
 prezentate la 19 noiembrie 2019¹¹

Cauza C-653/19 (PPU)

**Procedura penală împotriva
DK
cu participarea
Spetsializirana prokuratura**

[cerere de decizie preliminară formulată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie penală – Directiva (UE) 2016/343 –
Prezumția de nevinovăție – Sarcina probei – Decizie referitoare la vinovăție – Control judiciar al
menținerii în arest preventiv”

1. Sistemele penale ale statelor membre se caracterizează, într-o foarte mare măsură, printr-o contradicție dificil de depășit. Astfel, în timp ce, pe de o parte, consacră principiul prezumției de nevinovăție, adevăratul temei al identității penale europene, acestea recurg, pe de altă parte, masiv la arestul preventiv². Problema cu care se confruntă Curtea în cadrul prezentei trimiteri preliminare este de a ști dacă și în ce măsură Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale³ a reușit, în ceea ce privește regimul juridic al arestării preventive, să facă spațiul de justiție penală al Uniunii Europene mai puțin incomplet și dezechilibrat⁴.

I. Cadrul juridic

A. Directiva 2016/343

2. Din considerentul (16) al Directivei 2016/343 reiese că „[p]rezumția de nevinovăție ar fi încălcată în cazul în care declarații publice ale autorităților publice sau decizii judiciare, altele decât cele privind stabilirea vinovăției, se referă la o persoană suspectată sau acuzată ca fiind vinovată, atât timp cât vinovăția persoanei respective nu a fost dovedită conform legii. [...] Acest fapt nu ar trebui [...] să aducă atingere hotărârilor preliminare de natură procedurală, luate de autoritățile judiciare sau de alte autorități competente, care se întemeiază pe suspiciuni sau pe elemente de probă incriminatoare, cum ar fi deciziile de arest preventiv, cu condiția ca aceste hotărâri să nu se refere la persoana suspectată

1 Limba originală: franceza.

2 A se vedea pentru un studiu comparativ van Kalmthout, A. M., Knapen, M. M., și Morgenstern, C., (ed.), *Pre-trial Detention in the European Union*, Wolf Legal Publishers, 2009, p. 994.

3 JO 2016, L 65, p. 1.

4 Pentru a relua expresia utilizată de Parlamentul European la punctul 5 din Rezoluția sa din 27 februarie 2014 care conține recomandări pentru Comisie cu privire la revizuirea mandatului european de arestare [P7_TA(2014)0174].

sau acuzată ca fiind vinovată. Înaintea luării unei hotărâri preliminare de natură procedurală, autoritatea competentă ar putea fi nevoită să verifice dacă există suficiente elemente de probă incriminatoare împotriva persoanei suspectate sau acuzate care să justifice hotărârea respectivă, iar hotărârea poate conține referiri la aceste elemente”.

3. În considerentul (22) al Directivei 2016/343 se arată că „[p]entru stabilirea vinovăției persoanelor suspectate sau acuzate, sarcina probei revine organelor de urmărire penală, iar orice îndoială ar trebui interpretată în favoarea persoanei suspectate sau acuzate. Prezumția de nevinovăție ar fi încălcată atunci când sarcina probei este inversată de la organele de urmărire penală la apărare, fără a se aduce însă atingere competențelor *ex officio* ale instanței de stabilire a faptelor, independenței autorităților judiciare atunci când evaluează vinovăția persoanei suspectate sau acuzate și utilizării prezumțiilor de fapt și de drept privind răspunderea penală a persoanei suspectate sau acuzate. Aceste prezumții ar trebui să se încadreze în limite rezonabile, ținând seama de importanța mizei și menținând dreptul la apărare, iar mijloacele folosite ar trebui să fie rezonabil proporționale cu scopul legitim urmărit. Prezumțiile ar trebui să fie relative și, în orice caz, acestea ar trebui să fie utilizate numai cu condiția ca dreptul la apărare să fie respectat”.

4. Articolul 1 din directiva menționată are următorul cuprins:

„Prezenta directivă prevede norme minime comune cu privire la:

- (a) anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale;
- (b) dreptul de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.”

5. Articolul 2 din Directiva 2016/343 prevede că aceasta din urmă „se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Prezenta directivă se aplică în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă”.

6. Articolul 6 din Directiva 2016/343, intitulat „Sarcina probei”, prevede:

„(1) Statele membre se asigură că sarcina probei în ceea ce privește stabilirea vinovăției persoanelor suspectate și acuzate revine organelor de urmărire penală. Prin aceasta nu se aduce atingere niciunei obligații a judecătorului sau a instanței competente de a căuta atât probe incriminatoare, cât și dezincriminatoare, și nici dreptului apărării de a prezenta probe în conformitate cu dreptul intern aplicabil.

(2) Statele membre se asigură că orice dubiu cu privire la vinovăție este în favoarea persoanei suspectate sau acuzate, inclusiv atunci când instanța evaluează posibilitatea achitării persoanei respective.”

B. Dreptul bulgar

7. Articolul 270 din Nakazatelen protsesualen kodeks (Codul de procedură penală) are următorul cuprins:

„(1) Problema înlocuirii măsurii coercitive poate fi ridicată oricând pe parcursul procesului. O nouă cerere referitoare la măsura coercitivă poate fi introdusă la instanța competentă în cazul în care s-au modificat împrejurările.

(2) Instanța se pronunță prin ordonanță în ședință publică.”

II. Litigiul principal și întrebarea preliminară

8. DK se afla în locurile în care au avut loc împușcături în timpul cărora o persoană a fost ucisă și o altă persoană grav rănită. În urma împușcăturilor, DK a rămas la fața locului și s-a predat poliției. Pentru aceste fapte, el a fost acuzat de apartenența la un grup infracțional organizat și de omor calificat și plasat în arest preventiv la 11 iunie 2016. Ministerul Public afirmă că domnul DK trebuie să răspundă pentru moartea victimei. DK susține că actele ar fi fost săvârșite în legitimă apărare.

9. Procedura penală împotriva DK a intrat în faza de judecată la 9 noiembrie 2017. La data de 5 februarie 2018, DK a prezentat o primă cerere de repunere în libertate, care a fost respinsă. În acest sens, DK a prezentat cel puțin alte șase cereri. Toate au fost respinse, fie de instanța de prim grad, fie de instanța de al doilea grad. Toate aceste cereri au fost examinate în lumina cerinței legale că există împrejurări noi care repun în discuție legalitatea arestării.

10. Instanța de trimitere observă că Ministerul Public nu a trebuit să depună nicio cerere de menținere în arest preventiv. Măsura de arest respectivă continuă atât timp cât apărarea nu este în măsură să facă dovada unei modificări a împrejurărilor în sensul articolului 270 din Codul de procedură penală bulgar. Instanța de trimitere va putea dispune repunerea în libertate numai atunci când apărarea va fi fost în măsură să dovedească în mod convingător că a avut loc o modificare a împrejurărilor. Potrivit instanței de trimitere, articolul 270 din acest cod ar transfera de la acuzare la apărare sarcina probei și ar institui o prezumție de legalitate a menținerii în arest, răsturnarea acestei prezumții revenind apărării. Ea are îndoieli că o asemenea abordare este conformă cu considerentul (22) și cu articolul 6 din Directiva 2016/343. Instanța de trimitere menționează de asemenea Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea EDO”) din 27 august 2019, Magnitskiy și alții împotriva Rusiei⁵, potrivit căreia Curtea EDO ar fi statuat că prezumția în favoarea liberării este răsturnată atunci când, potrivit dreptului intern, arestul preventiv trebuie să continue în cazul în care nu există împrejurări noi și aceasta implică transferul sarcinii probei către apărare. Prin urmare, dreptul intern ar putea fi contrar și articolului 5 al treilea paragraf din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”).

11. În plus, instanța de trimitere arată că dreptul național nu prevede nici stabilirea unei durate maxime a arestării preventive, nici vreun control periodic din oficiu.

12. În aceste condiții, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) a hotărât să suspende judecarea cauzei și, prin decizia primită la grefa Curții la 4 septembrie 2019, confirmată la 27 septembrie 2019, să adreseze acesteia următoarea întrebare preliminară:

„O legislație națională care impune, în faza de judecată a procesului penal, existența unei modificări a împrejurărilor drept condiție pentru admiterea cererii apărării de revocare a arestului persoanei urmărite penal este conformă cu articolul 6 și cu considerentul (22) al Directivei 2016/343, precum și cu articolele 6 și 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [denumită în continuare «carta»]?”

III. Procedura în fața Curții

13. Prezenta cerere de decizie preliminară a fost introdusă la 4 septembrie 2019. Ca urmare a îndoielilor pe care le avea cu privire la stadiul procedurii pendinte în fața instanței de trimitere, Curtea a adresat acesteia din urmă o cerere de informații, la care s-a răspuns la 13 septembrie 2019. La 25 septembrie 2019, instanța de trimitere a informat Curtea că decizia de liberare a lui DK fusese

5 CE:ECHR:2019:0827JUD003263109.

anulată de instanța de al doilea grad. La 27 septembrie 2019, instanța de trimitere a organizat o ședință extraordinară în cursul căreia DK a formulat o nouă cerere de repunere în libertate. În aceste condiții, prin decizia din 1 octombrie 2019, Curtea a decis să supună trimiterea preliminară procedurii de urgență în temeiul articolului 107 alineatul (1) din Regulamentul de procedură.

14. DK și Comisia Europeană au depus observații scrise. Doar Comisia a fost ascultată în ședința care a avut loc în fața Curții la 7 noiembrie 2019.

IV. Analiză

A. Reflecții introductive

15. Instanța de trimitere solicită Curții în esență să se pronunțe cu privire la compatibilitatea cu articolul 6 din Directiva 2016/343 și, dacă este cazul, cu carta, a unei legislații penale naționale potrivit căreia o decizie de arest preventiv poate fi revocată, în faza de judecată a procesului penal, numai în prezența unor „împrejurări noi”. Interpretarea întrebării preliminare trebuie îmbogățită totuși cu alte motive ale deciziei de trimitere, din care reiese puțin mai precis că problema respectivă este ridicată în legătură cu cea a sarcinii probei. Cu alte cuvinte, o legislație care impune persoanei urmărite penal, în cazul în care intenționează să se pună capăt arestului său preventiv, să dovedească existența unor împrejurări noi este compatibilă cu articolul 6 din Directiva 2016/343?

16. Simplitatea întrebării adresate Curții nu atenuează mizele fundamentale pentru spațiul penal european pe care aceasta le implică.

17. Astfel, această întrebare se adresează într-un context particular. Instanța de trimitere descrie în termeni destul de îngrijorători stadiul dreptului național aplicabil în materia arestării preventive. În special, arestarea preventivă nu cunoaște limite în timp odată ce procesul penal intră în faza de judecată. Desigur, articolul 270 din Codul de procedură penală bulgar prevede că persoana urmărită penal poate solicita revocarea arestului preventiv *oricând*, însă ar părea că liberarea efectivă sau înlocuirea măsurii coercitive este, în practică, deosebit de dificil de obținut⁶.

18. Prin urmare, nu putem să nu ne exprimăm preocupările cu privire la o asemenea situație. Aceste preocupări sunt de două tipuri: mai întâi, la nivel *micro*, în raport cu situația personală a lui DK; ulterior, la nivel *macro*, în raport cu ceea ce această cauză spune despre realitatea spațiului penal european.

19. În primul rând, DK este o persoană urmărită penal: or, o persoană urmărită penal este o persoană care nu poate fi considerată încă vinovată și care este chiar potențial nevinovată. Ne putem simți pe deplin confortabil cu ideea ca arestul său să fie nelimitat în timp? Nu este un abuz de limbaj să continuăm să vorbim despre arest *preventiv*? Astfel, deși nu este de competența noastră să revenim asupra posibilității statelor membre de a opta pentru sisteme care recurg în foarte mare măsură la arestarea preventivă⁷, nu considerăm că orice analiză referitoare la această tematică trebuie să aibă în vedere că potențialele persoane nevinovate așteaptă, în condiții în general mai degrabă precare, ca situația lor pe latură penală să fie stabilită.

⁶ Totuși, astfel cum a observat Comisia în ședință, simplul text al articolului 270 din Codul de procedură penală bulgar nu definește nici rolurile respective ale apărării și ale acuzării, nici nivelul de probă necesar, nici împrejurările care pot fi considerate „noi” în sensul acestei dispoziții, ceea ce, în opinia noastră, ar putea lăsa instanței naționale o anumită marjă de apreciere atunci când este chemată să aplice această dispoziție, cu excepția situației în care nu este împiedicată de alte elemente de drept național care nu au fost prezentate în acest dosar.

⁷ Cu atât mai mult cu cât recunoaștem fără dificultate că opțiunea respectivă este, în mod evident, dictată și de considerații legate de protecția securității și siguranței publice.

20. În al doilea rând, preocupările noastre sunt justificate de situația, aproape inexistentă, a armonizării europene în materie, astfel cum vom încerca să demonstrăm puțin mai departe. Această cauză ne obligă să constatăm limitele dreptului Uniunii. Cu privire la o problemă atât de fundamentală precum cea a duratei arestului preventiv și a condițiilor în care o decizie de arest preventiv poate fi contestată în fața instanței, nu poate fi decât dezolant să se constate că dreptul Uniunii are o eficacitate redusă. Nu se poate scuza totul pe altarul lipsei de competență a Uniunii de a acționa în acest domeniu.

21. Bineînțeles, în materie penală, ceea ce nu este garantat de Uniune poate fi garantat de Curtea EDO. S-ar putea avea astfel în vedere această cauză ca o ocazie pentru Curte de a-și exercita rolul de îndrumător de competențe⁸. În mod evident, ceea ce nu este reglementat de dreptul Uniunii nu se situează în mod necesar în afara dreptului ca atare. Vom reveni mai târziu, însă Curtea EDO a dezvoltat principii importante care delimitează marja de apreciere a statelor părți la CEDO în ceea ce privește deciziile de arest preventiv. Dar cât timp ar trebui să mai rămână DK în arest preventiv înainte de a obține pronunțarea unei hotărâri din partea Curții de la Strasbourg? Această situație mai poate continua doar pentru că, din rațiuni economice, reprezentanții săi nu au participat la ședința din fața Curții?

22. Dincolo de problema raporturilor dintre sisteme, există o urgență în sensul ca legiuitorul Uniunii să se sesizeze cu problema unei armonizări, fie și minimă, a arestării preventive, întrucât, în final, este amenințat spațiul penal european. Astfel, poate exista cooperare judiciară în materie penală doar în cazul în care se consolidează încrederea reciprocă dintre statele membre, iar această încredere nu se va putea instala în mod clar în cazul în care statele membre aplică standarde atât de contrastante în special în ceea ce privește arestul preventiv despre care amintim că reprezintă excepția, care trebuie să rămână cât mai limitată posibil, de la piatra de temelie a civilizației noastre juridice reprezentată de dreptul la libertate.

23. Totuși, oricare ar fi preocupările și regretele noastre în ceea ce privește stadiul actual al dreptului Uniunii, nu vom putea decât să constatăm, la finalul unei analize riguroase juridice, că situația lui DK nu își găsește o soluție în Directiva 2016/343.

B. Cu privire la întrebarea preliminară

24. Articolul 6 din Directiva 2016/343 impune statelor membre să prevadă că sarcina probei revine organelor de urmărire penală atunci când apărarea solicită să se pună capăt arestării preventive atunci când aceasta continuă în timp ce procesul penal se află în faza de judecată? Pentru a răspunde la această întrebare, vom încerca să demonstrăm în primul rând că Directiva 2016/343 nu prevede nicio normă referitoare la condițiile în care poate fi contestată o decizie de menținere în arest preventiv. Această concluzie intermediară va fi, în al doilea rând, supusă cerinței de respectare a jurisprudenței Curții referitoare la Directiva 2016/343 și la deciziile de arest preventiv. În al treilea rând, ne vom încheia analiza printr-o evocare a cerințelor Curții EDO.

1. Interpretarea literală, sistemică, istorică și teleologică a Directivei 2016/343

25. De la bun început, subliniem că legătura dintre situația în discuție în litigiul principal și articolul 6 din Directiva 2016/343 nu se impune în mod evident.

26. Desigur, Directiva 2016/343 prevede că aceasta se aplică „persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale”⁹. Este cert că DK intră în domeniul de aplicare personal al Directivei 2016/343.

⁸ Dacă ne permite acest împrumut decanul Vedel.

⁹ Articolul 2 din Directiva 2016/343.

27. Pe de altă parte, această directivă se aplică „în toate fazele procedurilor penale”, cu alte cuvinte din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă¹⁰. Perioada în care persoana urmărită este plasată în arest preventiv se înscrie pe deplin în această procedură, astfel încât situația din litigiul principal intră în principiu în domeniul de aplicare al Directivei 2016/343¹¹. Este însă clar că fiecare articol din această directivă nu se aplică în mod necesar în toate fazele procedurilor penale¹².

28. Articolul 6 din Directiva 2016/343 are totuși vocația de a reglementa chestiunea sarcinii probei în procedurile prin care se contestă menținerea arestului preventiv? Nu suntem convinși de acest lucru.

29. În această privință, trebuie să se observe că articolul menționat face parte dintr-un capitol mai larg consacrat prezumției de nevinovăție. Astfel, Directiva 2016/343 impune statelor membre obligația de a se asigura că persoanele suspectate și acuzate beneficiază de prezumția de nevinovăție până la dovedirea vinovăției conform legii¹³. În special, atâta vreme cât vinovăția unei persoane suspectate sau acuzate nu a fost dovedită conform legii, declarațiile publice făcute de autoritățile publice și deciziile judiciare nu trebuie să se refere la persoana respectivă ca fiind vinovată¹⁴. Totuși, prin aceasta „nu se aduce atingere actelor de urmărire penală care au drept scop dovedirea vinovăției persoanei suspectate sau acuzate și *nici deciziilor preliminare cu caracter procedural care sunt luate de autoritățile judiciare sau de alte autorități competente și care se bazează pe suspiciuni sau probe incriminatoare*”¹⁵. În privința modului în care prezumția de nevinovăție trebuie menținută prin declarațiile publice și deciziile preliminare cu caracter procedural, textul articolului 4 din Directiva 2016/343 poate fi clarificat în mod util de interpretarea considerentului (16) al acestei directive, din care reiese că nu se poate reproșa unui act de acuzare prezentarea persoanei în cauză ca potențial vinovată. De asemenea, respectarea prezumției de nevinovăție „nu ar trebui să aducă atingere hotărârilor preliminare de natură procedurală [...] cum ar fi *deciziile de arest preventiv*, cu condiția ca aceste hotărâri să nu se refere la persoana suspectată sau acuzată ca fiind vinovată. Înaintea luării unei hotărâri preliminare de natură procedurală, autoritatea competentă *ar putea* fi nevoită să verifice dacă există suficiente elemente de probă incriminatoare împotriva persoanei suspectate sau acuzate care să justifice hotărârea respectivă, iar hotărârea *poate* conține referiri la aceste elemente”¹⁶. Deși se face așadar referire în cauză la deciziile de arest preventiv, acest lucru se realizează exclusiv în raport cu problema declarațiilor autorităților publice și judiciare cărora directiva le interzice, în consecință, să se refere la persoana suspectată sau acuzată ca fiind vinovată.

30. În ceea ce privește sarcina probei propriu-zisă, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2016/343 – la care se referă mai exact întrebarea preliminară – impune statelor membre să se asigure că sarcina probei *în ceea ce privește stabilirea vinovăției* persoanelor suspectate și acuzate revine organelor de urmărire penală. Prin aceasta „nu se aduce atingere niciunei obligații a judecătorului sau a instanței competente de a căuta atât probe incriminatoare, cât și dezincriminatoare, și nici dreptului apărării de a prezenta probe în conformitate cu dreptul intern aplicabil”¹⁷. Îndoiala trebuie interpretată în favoarea persoanei suspectate sau acuzate, „inclusiv atunci când instanța evaluează posibilitatea achitării persoanei respective”¹⁸. Considerentul (22) al Directivei 2016/343 urmărește să explice intenția legiuitorului. Reiese de aici că este vorba despre sarcina probei pentru a stabili *vinovăția* persoanelor suspectate și acuzate și că această sarcină trebuie să revină organelor de urmărire penală. Legiuitorul

10 A se vedea articolul 2 din Directiva 2016/343.

11 A se vedea prin analogie Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 40).

12 A se vedea în special articolele 8 și 9 din Directiva 2016/343 care consacră dreptul de a fi prezent la proces și, respectiv, dreptul la un nou proces.

13 A se vedea articolul 3 din Directiva 2016/343.

14 A se vedea articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2016/343.

15 Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2016/343. Sublinierea noastră.

16 Considerentul (16) al Directivei 2016/343. Sublinierea noastră.

17 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2016/343.

18 Articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2016/343.

Uniunii pare să fi admis posibilitatea de a putea recurge la prezumții de fapt sau de drept în ceea ce privește răspunderea penală a persoanei suspectate sau acuzate fără ca acestea să aducă atingere principiului prezumției de nevinovăție, cu condiția „să se încadreze în limite rezonabile, ținând seama de importanța mizei și menținând dreptul la apărare, iar mijloacele folosite ar trebui să fie rezonabil proporționale cu scopul legitim urmărit. Presumțiile ar trebui să fie relative și, în orice caz, acestea ar trebui să fie utilizate numai cu condiția ca dreptul la apărare să fie respectat”¹⁹.

31. Astfel, dacă articolul 4 din Directiva 2016/343 se referă în mod explicit la deciziile preliminare cu caracter procedural, cum ar fi deciziile de arest preventiv²⁰, trebuie să se constate că articolul 6 din această directivă nu conține o asemenea referire. Aceeași este situația în ceea ce privește considerentul (22) al directivei menționate. Aceasta se explică, în opinia noastră, prin faptul că legiuitorul Uniunii se plasează în cauză într-un altă fază a procedurii penale, și anume cea a stabilirii vinovăției²¹. Or, articolul 4 din Directiva 2016/343 are, în ceea ce privește deciziile de arest preventiv, obiectivul unic de a se asigura ca acestea din urmă să nu se refere la persoanele acuzate ca fiind vinovate. Întrucât decizia de arest preventiv nu este o decizie cu privire la vinovăția persoanelor respective, astfel cum prevede, de altfel, în mod explicit directiva²², o asemenea decizie nu intră, în opinia noastră, în domeniul de aplicare al articolului 6 din Directiva 2016/343.

32. O asemenea interpretare nu ni se pare infirmată de modul de redactare a alineatului (2) al articolului 6 din Directiva 2016/343, care prevede că orice îndoială trebuie interpretată în favoarea persoanei acuzate. Astfel, întrucât se decide cu privire la arestul preventiv înainte de pronunțarea cu privire la vinovăție – cu alte cuvinte într-un moment al procedurii penale în care nu poate fi certă nicio convingere referitoare la vinovăție și care, prin urmare, prezintă încă în mod necesar îndoieli –, în cazul în care ar trebui să se considere că articolul 6 alineatul (2) din Directiva 2016/343 se aplică și deciziilor de arest preventiv, situațiile de plasare în arest preventiv s-ar reduce dramatic, astfel cum a observat în mod întemeiat Comisia²³.

33. O interpretare limitată a articolului 6 din Directiva 2016/343 în sensul că nu are vocația de a reglementa problema repartizării sarcinii probei pentru adoptarea deciziilor de arest preventiv ni se pare confirmată și de o analiză istorică a acestei directive. La punctul 16 din expunerea de motive a Propunerii de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale²⁴ se arată că, pentru Comisie, întrucât erau deja luate alte inițiative de către Uniune în materia arestului preventiv, „aceasta nu [facea] obiectul prezentei directive”. Întinderea în prezent încă limitată

19 Considerentul (22) al Directivei 2016/343. Caracterul foarte articulat al textului acestui considerent contrastează cu formularea mai lapidară a articolului 6 din Directiva 2016/343, care nu conține nicio mențiune cu privire la prezumțiile avute în vedere în preambul.

20 Astfel cum arată considerentul (16) al Directivei 2016/343.

21 Modul de redactare a considerentelor (36) și (37) pare să confirme că, în percepția legiuitorului, „[o] hotărâr[e] cu privire la vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate” este în principiu cea pronunțată la finalul procesului.

22 Astfel, domeniul de aplicare al articolului 4 din Directiva 2016/343 se delimitează clar și în mod firesc de cel al articolului 6 din această directivă. Articolul 4 din Directiva 2016/343 se aplică declarațiilor publice ale autorităților publice, precum și deciziilor judiciare altele decât cele referitoare la vinovăție, dar inclusiv deciziilor preliminare cu caracter procedural, printre care se numără deciziile de arest preventiv. În schimb, articolul 6 din directiva menționată nu are vocația de a se aplica decât deciziilor prin care se statuează, în opinia noastră, pe fond cu privire la vinovăție. Pentru o altă ilustrare a acestei distincții, a se vedea Hotărârea din 5 septembrie 2019, AH și alții (Prezumția de nevinovăție) (C-377/18, EU:C:2019:670, punctele 34 și 35).

23 Ar fi vorba în esență, în acest caz, despre situațiile de flagrant delict sau de mărturie care nu pot fi respinse, atât timp cât asemenea mărturii există. Or, CEDO face din simpla existență a unor „motive verosimile de a bănui că o persoană a săvârșit o infracțiune” – iar nu a unor certitudini – una dintre condițiile punerii în aplicare a excepției de la dreptul la libertate și siguranță: a se vedea articolul 5 primul paragraf litera c) din CEDO.

24 COM(2013) 821 final.

a acestor alte inițiative legislative²⁵ nu poate justifica o interpretare a Directivei 2016/343 care depășește ceea ce ea permite. Observăm de asemenea, în această privință, că propunerea Parlamentului de a include o trimitere explicită la arestarea preventivă numai în textul articolului 4 nu a fost reținută²⁶.

34. Astfel cum am amintit mai sus, obiectivul Directivei 2016/343 este de a consolida anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în vederea întăririi încrederii reciproce a fiecărui stat membru în sistemele de justiție penală ale celorlalte state membre și recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești și a altor decizii judiciare²⁷. Totuși, Directiva 2016/343 a stabilit norme minime, în conformitate cu temeiul său juridic²⁸, care privesc doar anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale²⁹.

35. Jurisprudența Curții a insistat până în prezent în special asupra acestei armonizări minime pentru a limita domeniul de aplicare al Directivei 2016/343 în ceea ce privește sistemele naționale de arest preventiv.

2. Directiva 2016/343 și deciziile de arest preventiv în jurisprudența Curții

36. În prima Hotărâre Milev³⁰, Curtea era invitată să se pronunțe cu privire la compatibilitatea cu articolele 3 și 6 din Directiva 2016/343 a unui aviz dat de instanța supremă bulgară prin care se conferea instanțelor naționale competente să judece o cale de atac formulată împotriva unei decizii de arestare preventivă posibilitatea de a decide dacă, în faza contencioasă a procedurii penale, menținerea unui inculpat în arest preventiv trebuia să fie supusă unui control judecătoresc în cadrul căruia să se verifice de asemenea dacă existau motive verosimile care permiteau să se presupună că acesta săvârșise infracțiunea care îi era imputată. Întrucât întrebarea era adresată în timp ce Directiva 2016/343 intrase în vigoare, dar termenul de transpunere a acesteia nu expirase încă, Curtea s-a limitat la a aminti obligațiile pe care le aveau statele membre în această perioadă specială³¹ înainte de a constata că, întrucât avizul în discuție lăsa instanțelor respective libertatea de a aplica dispozițiile CEDO, astfel cum au fost interpretate de Curtea EDO, sau de dreptul procedural penal național, avizul amintit nu era de natură să compromită grav, după expirarea termenului de transpunere, obiectivele Directivei 2016/343. În această cauză, răspunsul Curții s-a concentrat așadar pe problema

25 Astfel, după cunoștințele noastre, nu s-a luat nicio măsură concretă în urma Cărții verzi din 14 iunie 2011 „Consolidarea încrederii reciproce în spațiul judiciar european – o Carte verde privind aplicarea legislației UE referitoare la detenție în cadrul justiției penale” [COM(2011) 327 final]. Comisia se referea de asemenea, la punctul 16 din expunerea de motive a Propunerii de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și ale dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale [COM(2013) 821 final], la Decizia-cadru 2009/829/JAI a Consiliului din 23 octombrie 2009 privind aplicarea, între statele membre ale Uniunii Europene, a principiului recunoașterii reciproce în materia deciziilor privind măsurile de supraveghere judiciară ca alternativă la arestarea preventivă (JO 2009, L 294, p. 20). Obiectivul acestei decizii-cadru este, după cum însuși titlul permite să se anticipeze, favorizarea recunoașterii reciproce a măsurilor alternative la arestarea preventivă: aceasta nu urmărește, așadar, reglementarea arestării preventive ca atare. Ea recunoaște, în plus, că dreptul privind utilizarea, în decursul procedurilor penale, a unor măsuri neprivative de libertate ca alternativă la detenție este „o chestiune reglementată de legislația și procedurile naționale ale statului membru în care se desfășoară procedura penală” [articolul 2 alineatul (2) din Decizia-cadru 2009/829].

26 A se vedea Amendamentul 41 la Raportul privind Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (doc. A8-0133/2015).

27 A se vedea considerentele (2) și (4) ale Directivei 2016/343.

28 Cu alte cuvinte, articolul 82 TFUE, al cărui alineat (2) prevede adoptarea unor norme minime atunci când este necesar „pentru a facilita recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare, precum și cooperarea polițienească și judiciară în materie penală cu dimensiune transfrontalieră”. În plus, aceste norme minime trebuie să ia în considerare diferențele existente între tradițiile juridice și sistemele de drept ale statelor membre și nu aduc atingere posibilității de a menține sau de a adopta un nivel mai ridicat de protecție.

29 A se vedea considerentele (4) și (9) ale Directivei 2016/343 și articolul 1 din aceasta.

30 Hotărârea din 27 octombrie 2016 (C-439/16 PPU, EU:C:2016:818).

31 A se vedea Hotărârea din 27 octombrie 2016, Milev (C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, punctele 29-32).

privind obligația de a nu compromite grav rezultatul Directivei 2016/343 în perioada de transpunere a directivei menționate, iar problema – aflată la baza celei dintâi, dar diferită de aceea³² – referitoare la compatibilitatea avizului Curții Supreme și, în sens mai larg, a legislației bulgare cu Directiva 2016/343 nu a fost examinată.

37. În cea de a doua Hotărâre Milev³³, s-a solicitat Curții să stabilească dacă articolele 3, 4 și 10 din Directiva 2016/343, citite în lumina considerentelor (16) și (48) ale directivei menționate, precum și a articolelor 47 și 48 din cartă, trebuiau interpretate în sensul că, atunci când o instanță națională verifică dacă există motive verosimile, în sensul reglementării naționale, de a crede că o persoană a săvârșit o infracțiune, care condiționează menținerea în detenție a acesteia, instanța respectivă se poate limita la a constata că, la prima vedere, această persoană a putut săvârși acea infracțiune sau dacă instanța menționată trebuie să cerceteze dacă există o puternică probabilitate ca persoana menționată să fi săvârșit infracțiunea amintită. Instanța de trimitere solicita de asemenea Curții să precizeze dacă dispozițiile de drept al Uniunii invocate permiteau unei instanței naționale care se pronunța cu privire la o cerere de modificare a unei măsuri de arestare preventivă să își motiveze decizia fără să compare elementele de probă incriminatoare și dezincriminatoare sau dacă această instanță trebuia să efectueze o examinare mai detaliată a acestor elemente și să furnizeze un răspuns clar la argumentele prezentate de persoana deținută³⁴.

38. După ce a amintit modul de redactare a articolelor 2, 3, 4 și 10 din Directiva 2016/343, Curtea a precizat că scopul acestei directive „este, astfel cum rezultă din articolul 1 și din considerentul (9) al acesteia, stabilirea unor norme minime comune aplicabile procedurilor penale cu privire la anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție”³⁵. Aceste norme minime urmăresc obiectivul consolidării încrederii statelor membre în sistemele de justiție penală ale celorlalte state membre, pentru a facilita astfel recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești³⁶. Dat fiind acest caracter minim subliniat în mod deosebit în hotărârea menționată, Curtea a statuat că Directiva 2016/343 „nu poate fi interpretată în sensul că este un instrument complet și exhaustiv care ar avea ca obiect stabilirea ansamblului condițiilor de adoptare a unei decizii de arest preventiv”³⁷. Curtea a declarat ulterior că articolul 3 și articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2016/343 „*nu se opun* adoptării unor decizii preliminare cu caracter procedural, precum o decizie de menținere a unei măsuri de arestare preventivă luate de o autoritate judiciară, care se bazează pe suspiciuni sau pe elemente de probă incriminatoare, cu condiția ca aceste decizii să nu se refere la persoana deținută ca fiind vinovată”³⁸. Pe de altă parte, Curtea a statuat că, „în măsura în care [...] instanța de trimitere urmărește stabilirea condițiilor în care poate fi adoptată o decizie de arest preventiv și ridică în special problema gradului de convingere pe care trebuie să îl dețină cu privire la autorul infracțiunii, a modalităților de examinare a diferite elemente de probă și a întinderii motivării pe care este obligată să o furnizeze în răspunsul la argumentele prezentate în fața sa, *asemenea chestiuni nu sunt reglementate de această directivă, ci intră exclusiv sub incidența dreptului național*”³⁹. În termeni și mai clari, Directiva 2016/343 „nu reglementează condițiile în care pot fi adoptate deciziile de arest preventiv”⁴⁰.

32 Conform termenilor utilizați la punctul 35 din Concluziile avocatului general Bobek prezentate în cauza Milev (C-439/16 PPU, EU:C:2016:760).

33 Hotărârea din 19 septembrie 2018 (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732).

34 A se vedea Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 38).

35 Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 45).

36 Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 46).

37 Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 47).

38 Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 49).

39 Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 48). Sublinierea noastră.

40 Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 49).

39. Și mai recent, Curtea a dat o ordonanță în temeiul articolului 99 din Regulamentul de procedură⁴¹. În esență, se solicita Curții să se pronunțe cu privire la aspectul dacă articolul 4 din Directiva 2016/343 coroborat cu considerentul (16) al aceleiași directive trebuia interpretat în sensul că cerințele care decurg din prezumția de nevinovăție impun ca, atunci când instanța examinează motivele plauzibile care permit să se presupună că persoana acuzată a săvârșit infracțiunea imputată pentru a se pronunța cu privire la legalitatea unei decizii de arestare preventivă, această instanță să efectueze o evaluare comparativă a elementelor de probă incriminatoare și dezincriminatoare care îi sunt prezentate și să își motiveze decizia nu numai prin indicarea elementelor reținute, ci și prin soluționarea obiecțiilor apărătorului persoanei în cauză⁴². După ce a arătat că acea cauză părea să se înscrie „în cadrul mai larg^[43] al noțiunii «motive verosimile de a bănuși», în sensul articolului 5 primul paragraf litera c) din CEDO⁴⁴, Curtea, cu respectarea textului dispozițiilor Directivei 2016/343 utile pentru soluționarea trimiterii preliminare, a urmărit să își consolideze demonstrația, referindu-se și la articolul 6 din această directivă pentru a deduce că, „în cazul în care, în urma unei examinări a elementelor de probă incriminatoare și dezincriminatoare, o instanță națională ajunge la concluzia că există motive verosimile care permit să se presupună că o persoană a săvârșit actele care îi sunt reproșate și ia o decizie preliminară în acest sens, acest lucru nu poate echivala cu prezentarea persoanei suspectate sau acuzate ca fiind vinovată de aceste fapte, în sensul articolului 4 din Directiva 2016/343⁴⁵. În același timp, Curtea a amintit precedentul Milev cu privire la caracterul minim al obiectivului de armonizare urmărit de Directiva 2016/343, care nu poate fi interpretată ca fiind „un instrument complet și exhaustiv” având ca obiect „stabilirea ansamblului condițiilor de adoptare a unei decizii de arestare preventivă, indiferent dacă este vorba despre modalitățile de examinare a diferite elemente de probă sau despre întinderea motivării unei asemenea decizii⁴⁶. Curtea a statuat în acest caz că „articolele 4 și 6 din Directiva 2016/343 [...] nu se opun ca, atunci când instanța competentă examinează motivele plauzibile care permit să se presupună că persoana suspectată sau acuzată a săvârșit infracțiunea imputată pentru a se pronunța cu privire la legalitatea unei decizii de arestare preventivă, această instanță să efectueze o evaluare comparativă a elementelor de probă incriminatoare și dezincriminatoare care îi sunt prezentate și să își motiveze decizia nu numai prin indicarea elementelor reținute, ci și prin soluționarea obiecțiilor apărătorului persoanei în cauză, cu condiția ca această decizie să nu prezinte persoana deținută ca fiind vinovată⁴⁷. Or, este posibil să se înțeleagă afirmația potrivit căreia articolul 6 din Directiva 2016/343 „nu se opune”, în direcția a ceea ce Curtea a statuat anterior, neaplicării sale pur și simplu⁴⁸. Numai în acest mod, lecturarea dispozitivului ordonanței are sens⁴⁹.

3. Deciziile de arest preventiv în jurisprudența Curții EDO

40. Directiva 2016/343 constituie o punere în aplicare a prezumției de nevinovăție și a dreptului la un proces echitabil consacrate la articolele 47 și 48 din cartă la care se referă în mod explicit⁵⁰. Prezumția de nevinovăție urmărește să garanteze oricărei persoane că nu va fi declarată și nici tratată ca fiind vinovată de săvârșirea unei infracțiuni înainte ca vinovăția sa să fie stabilită de către o instanță⁵¹.

41 Ordonanța din 12 februarie 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110).

42 Ordonanța din 12 februarie 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punctul 49).

43 În raport cu Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732).

44 Ordonanța din 12 februarie 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punctul 52).

45 Ordonanța din 12 februarie 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punctul 57).

46 Ordonanța din 12 februarie 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punctul 59).

47 Ordonanța din 12 februarie 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punctul 60). Sublinierea noastră.

48 Faptul că Curtea a dat această ordonanță în temeiul articolului 99 din Regulamentul său de procedură și a amintit Hotărârea Milev [19 septembrie 2018 (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732)], care ridică o problemă similară, în textul ordonanței menționate pledează în favoarea unei asemenea interpretări.

49 La prima vedere, poate părea curios să se completeze interpretarea furnizată a articolului 4 din Directiva 2016/343 – care se referă doar la deciziile judiciare, altele decât cele referitoare la vinovăție – printr-o trimitere la articolul 6 din aceeași directivă care acoperă deciziile privind stabilirea vinovăției persoanelor suspectate sau a persoanelor acuzate.

50 A se vedea considerentul (1) al Directivei 2016/343.

51 A se vedea Hotărârea din 16 iulie 2009, Rubach (C-344/08, EU:C:2009:482, punctul 31 și jurisprudența citată).

Directiva 2016/343 conține, în plus, o clauză de menținere a nivelului de protecție potrivit căreia „[n]icio dispoziție din [directiva menționată] nu se interpretează ca reprezentând o derogare sau o limitare a vreunui drept sau garanție procedurală asigurate potrivit cartei, CEDO [...] sau din dreptul oricărui stat membru care prevede un nivel mai ridicat de protecție”⁵².

41. Articolele 47 și 48 din cartă consacră dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil, precum și, astfel cum am enunțat, prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare. În special din Explicația cu privire la articolul 48 reiese că acesta este identic cu articolul 6 al doilea și al treilea paragraf din CEDO și are, în conformitate cu articolul 52 alineatul (3) din cartă, același sens și același domeniu de aplicare precum dreptul garantat de CEDO.

42. Or, jurisprudența Curții EDO menționată de instanța de trimitere nu se pronunță cu privire la compatibilitatea situației puse în discuție cu articolul 6 din CEDO, ci cu articolul 5 al treilea paragraf din aceasta din urmă⁵³.

43. În Hotărârea Magnitskiy și alții împotriva Rusiei⁵⁴, Curtea EDO a amintit principii constante în prezent pe care le stabilise anterior pentru a aprecia convenționalitatea menținerii în arest preventiv.

44. Astfel, deși arestul preventiv poate fi admisibil pentru motivele enunțate la articolul 5 primul paragraf litera c) din CEDO, al treilea paragraf al articolului menționat stabilește „o serie de garanții procedurale” și prevede în special „că durata arestului preventiv trebuie să fie rezonabilă: ea nu este așadar nelimitată”⁵⁵. Persistența motivelor verosimile de a bănui persoana arestată de săvârșirea unei infracțiuni este o condiție *sine qua non* a legalității menținerii în arest⁵⁶ însă, la finalul unei „anumite perioade”, aceasta nu mai este suficientă. Curtea EDO trebuie să stabilească în acest caz, în primul rând, dacă celelalte motive adoptate de autoritățile judiciare continuă să legitimeze privarea de libertate și, în al doilea rând, atunci când aceste motive se dovedesc a fi pertinente și suficiente, dacă autoritățile naționale au arătat o diligență deosebită la continuarea procedurii⁵⁷. Autoritățile trebuie să demonstreze în mod convingător că fiecare perioadă de detenție, oricât ar fi de scurtă, era justificată⁵⁸. Atunci când decid dacă o persoană trebuie liberată sau deținută, acestea trebuie să analizeze dacă nu există alte motive pentru a asigura prezentarea sa⁵⁹. Curtea EDO a statuat că o asemenea justificare există în cazul unui risc de sustragere, de presiune asupra martorilor, de deteriorare a probelor, de înțelegere secretă, de recidivă în caz de tulburare a ordinii publice sau în cazul unei necesități de a proteja persoana care face obiectul măsurii privative de libertate⁶⁰. Aceasta a considerat de asemenea că „prezumția este întotdeauna în favoarea liberării [...] Până la condamnarea sa, persoana acuzată trebuie considerată nevinovată, iar [articolul 5 al treilea paragraf din CEDO] are în esență ca obiect impunerea punerii în libertate provizorie de îndată ce menținerea în arest încetează să mai fie rezonabilă. [...]”

52 Articolul 13 din Directiva 2016/343.

53 Potrivit căruia „[o]rice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute la primul paragraf litera c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere”. Articolul 5 din CEDO corespunde articolului 6 din cartă [a se vedea Explicație cu privire la articolul 6 din cartă. Pentru o înțelegere de către Curte a problemelor legate de arestarea preventivă din perspectiva articolului 6 din cartă, a se vedea Hotărârea din 16 iulie 2015, Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, punctul 54 și urm.)].

54 Curtea EDO, 27 august 2019 (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109).

55 Curtea EDO, 5 iulie 2016, Buzadji împotriva Republicii Moldova (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 86). Totuși, Curtea EDO nu a definit o durată maximă fixă pentru arestarea preventivă: a se vedea raportul întocmit de Pedro Agramunt pentru Comisia pentru probleme juridice și drepturile omului din cadrul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei intitulat „Abuzul în ceea ce privește arestarea preventivă în statele părți la [CEDO]” (doc. 13863 din 7 septembrie 2015, punctul 22). A se vedea de asemenea Curtea EDO, 3 octombrie 2006, McKay împotriva Regatului Unit (CE:ECHR:2006:1003JUD000054303, § 45), în care Curtea EDO justifică lipsa unei limite fixe la durata maximă a arestării preventive prin importanța dată, în timpul controlului său, particularităților fiecărei spețe.

56 A se vedea în special Curtea EDO, 17 martie 2016, Rasul Jafarov împotriva Azerbaidjan (CE:ECHR:2016:0317JUD006998114, § 119 și jurisprudența citată).

57 A se vedea Curtea EDO, 5 iulie 2016, Buzadji împotriva Republicii Moldova (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 87).

58 A se vedea Curtea EDO, 5 iulie 2016, Buzadji împotriva Republicii Moldova (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 87).

59 A se vedea Curtea EDO, 5 iulie 2016, Buzadji împotriva Republicii Moldova (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 87).

60 A se vedea Curtea EDO, 5 iulie 2016, Buzadji împotriva Republicii Moldova (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 88).

Legitimitatea menținerii în detenție a unei persoane acuzate trebuie apreciată în fiecare caz, în funcție de particularitățile cauzei. Continuarea încarcerării se justifică într-o anumită speță numai în cazul în care indicii concrete evidențiază o adevărată cerință de interes public care prevalează, în pofida prezumției de nevinovăție, în raport cu norma respectării libertății individuale⁶¹. În aceste condiții, autoritățile judiciare trebuie, „ținând seama în mod corespunzător de principiul prezumției de nevinovăție, să examineze toate împrejurările de natură să manifeste sau să înlăture existența cerinței de interes public respective care justifică o derogare de la norma stabilită la articolul 5 [din CEDO]. În esență, având în vedere motivele care figurează în deciziile respective și pe baza faptelor bine stabilite indicate de persoana interesată în motivele sale, Curtea trebuie să stabilească dacă a avut loc sau nu o încălcare a articolului 5 al treilea paragraf [din CEDO]”⁶².

45. În Hotărârea Magnitskiy și alții împotriva Rusiei⁶³, Curtea EDO a luat de asemenea în considerare în special faptul că autoritățile naționale au răsturnat prezumția în favoarea liberării, stabilind că, în lipsa unor împrejurări noi, arestarea preventivă trebuia menținută. Aceasta a amintit că articolul 5 din CEDO consacră caracterul excepțional al atingerilor aduse dreptului la libertate, care sunt admisibile numai în cazuri enumerate limitativ și strict definite⁶⁴. Din jurisprudența Curții EDO rezultă însă că transferul sarcinii probei de la acuzare la apărare este desigur supus criticii din partea acestora din urmă, însă nu constituie totuși un motiv autonom, suficient și automat pentru a concluziona în sensul încălcării articolului 5 al treilea paragraf din CEDO, o asemenea încălcare fiind întotdeauna constatată la finalul unei analize *in concreto* a tuturor împrejurărilor din fiecare speță⁶⁵.

46. Afirmatia referitoare la problema probei în jurisprudența Curții EDO este mult mai precisă atunci când trebuie să se examineze o situație în lumina articolului 6 al doilea paragraf din CEDO⁶⁶, Curtea EDO statuând de altfel că, în domeniul penal, problema administrării probelor trebuie avută în vedere în lumina acestei dispoziții⁶⁷.

47. Dimpotrivă, din jurisprudența Curții EDO referitoare la articolul 5 al treilea paragraf din CEDO reiese că respectiva Curte va analiza, dincolo de definiția *a priori* a sarcinii probei în materia procedurilor privind repunerea în discuție a deciziilor de arest preventiv, dacă toate argumentele pentru și împotriva existenței unui interes public susceptibil să justifice o atingere adusă normei stabilite la articolul 5 din CEDO – cu alte cuvinte libertatea – au fost examinate de autoritatea însărcinată cu control unor asemenea decizii, examinare care trebuie să se reflecte în decizia autorității respective⁶⁸. Curtea EDO nu a exclus nici recurgerea la o prezumție în ceea ce privește îndeplinirea

61 Curtea EDO, 5 iulie 2016, Buzadji împotriva Republicii Moldova (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, §§ 89 și 90).

62 Curtea EDO, 5 iulie 2016, Buzadji împotriva Republicii Moldova (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 91).

63 Curtea EDO, 27 august 2019 (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109).

64 Curtea EDO, 27 august 2019, Magnitskiy și alții împotriva Rusiei (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109, § 222).

65 A se vedea în special Curtea EDO, 24 martie 2016, Zherebin împotriva Rusiei (CE:ECHR:2016:0324JUD005144509, §§ 51, 60 și 62).

66 Curtea EDO nu a cedat astfel afirmând că „principiul prezumției de nevinovăție este încălcat de îndată ce sarcina probei este transferată de la acuzare la apărare” [Curtea EDO, 31 martie 2009, Natunen împotriva Finlandei, (CE:ECHR:2009:0331JUD002102204, § 53)], ceea ce contrastează cu ideea potrivit căreia doar un asemenea transfer nu conduce ca atare la o încălcare a articolului 5 al treilea paragraf din CEDO.

67 A se vedea Curtea EDO, 6 decembrie 1988, Barberà, Messegue și Jabardo împotriva Spaniei (CE:ECHR:1988:1206JUD001059083, § 76).

68 A se vedea Curtea EDO, 26 iulie 2001, Iljiov împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2001:0726JUD003397796 § 86 și 87), și Curtea EDO, 19 martie 2014, Pastukhov și Yelagin împotriva Rusiei (CE:ECHR:2013:1219JUD005529907, § 40). În Hotărârea din 10 martie 2009, Bykov împotriva Rusiei (CE:ECHR:2009:0310JUD000437802, §§ 64 și 65), Curtea EDO, după ce a amintit poziția sa de principiu în ceea ce privește răsturnarea sarcinii probei pentru a stabili cerința liberării, a concluzionat în sensul încălcării articolului 5 al treilea paragraf din CEDO ca urmare a faptului că 10 cereri de repunere în libertate au fost respinse pentru aceeași persoană suspectată, deși fiecare dintre cele 10 decizii de respingere se limita la a enumera motivele legale de menținere în arest fără a le întemeia pe motive pertinente și suficiente și fără a ține seama de evoluția situației (a se vedea §§ 64 și 65 din hotărârea menționată).

condițiilor legale de menținere în arest preventiv, cu condiția însă ca existența unor fapte concrete care să prevaleze asupra normei de la articolul 5 din CEDO să fie demonstrată în mod convingător de autorități pentru a putea constitui motive suficiente care să legitimeze continuarea privării de libertate⁶⁹.

4. Concluzia analizei

48. Astfel, rezultă așadar din considerațiile care precedă că Directiva 2016/343 nu a urmărit să pună în aplicare dreptul la libertate astfel cum a fost consacrat la articolul 6 din cartă și la articolul 5 din CEDO, ci doar să armonizeze *anumite* aspecte ale prezumției de nevinovăție⁷⁰. Prin urmare, articolul 6 din Directiva 2016/343 privește problema sarcinii probei în vederea stabilirii vinovăției persoanei acuzate. Întrucât problema stabilirii sarcinii probei în vederea repunerii în discuție a unei decizii de menținere în arest preventiv este o problemă diferită, aceasta nu este reglementată de articolul 6 din Directiva 2016/343.

V. Concluzie

49. Având în vedere toate considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebarea preliminară adresată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) după cum urmează:

„Articolul 6 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale nu reglementează problema sarcinii probei în ceea ce privește deciziile de menținere în arest preventiv.”

i — Punctele 13, 23 și 39 și notele de subsol 55 și 66 din prezentul text au făcut obiectul unei modificări de ordin lingvistic ulterior primei publicări.

69 A se vedea, pentru o prezumție considerată compatibilă cu articolul 5 al treilea paragraf din CEDO, Curtea EDO, 24 august 1998, Contrada împotriva Italiei (CE:ECHR:1998:0824JUD002714395, § 58); a se vedea, în sens contrar, Curtea EDO, 26 iulie 2001, Ilijkov împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2001:0726JUD003397796 §§ 84 și urm.). În această din urmă hotărâre, Curtea EDO insistă asupra caracterului lacunar al motivării deciziei (a se vedea în special § 86 din hotărârea menționată).

70 Rezumatul analizei de impact insistă asupra faptului că obiectivul general al Directivei 2016/343 este de a garanta dreptul la un proces echitabil și că nu poate exista un proces echitabil în cazul în care se aduce atingere prezumției de nevinovăție [a se vedea punctul 1 din rezumatul analizei de impact care însoțește documentul „Propunere de măsuri privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale”, doc. SWD(2013) 479 final din 27 noiembrie 2013]. Problema dreptului la libertate nu are, așadar, legătură cu Directiva 2016/343.